

Redacțiunea, Administrațiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Târgul Inului Nr. 30.
Inscrise nefranate nu se primesc.
Manuscrisurile nu se restituie.
Birourile de anunțuri:
Brașov, piața mare, Târgul Inului Nr. 30.
Inscrise mai primite în Viena:
E. Nasse, Haasenstem & Toyler (Otto Nasse), H. Schalek, Alois Herndl, M. Dulak, A. Oppelk, J. Donnerberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Schindler Bernat; în Frankfurt: G. L. Zwick; în Hamburg: A. Stamer.
Prețurile inserțiilor: o serie armonioasă pe o coloană 8 or. și 10 or. timbru pentru o publicare. Publicări mai dese după tarife și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o serie 10 cr. v. a. sau 30 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANULU IV.

„Gazeta” este în fiă-care di:
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 franci.
Se prenumără la toate oficiile poștale din țară și din afară și la dd. colectori.
Abonamentul pentru Brașov:
a administrațiune, piața mare, Târgul Inului Nr. 30 stagiu I.: pe un an 10 fl., pe șase luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr. Cu dusul în casă: Pe un an 12 fl., pe 6 luni 6 fl., pe trei luni 3 fl. Un exemplar 5 or. v. a. sau 15 bani. Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 231.

Brașov, Luni-Marti, 20 Octomvre (1 Noemvre)

1892.

Brașov, 19 Octomvre v.

Atât dincóce, cât și dincolo de Laita domnesce o atmosferă înădușitoare. Tot mai mult se lătește convingerea, că lucrurile nu mai pot merge ca până acuma, că situațiunea interioară este așa de încurcată, încât o schimbare pare neapărat de lipsă.

Marea întrebare a zilei este însă, cum se va face acea schimbare? Resolvase-va criza interioară prin aceea, că vor învinge din nou nisuițele suprematiste dincóce și dincolo de Laita, ori prin aceea, că se vor face pași mai energici și mai serioși de a se pune stavilă acestor nisuițe?

Peste câte-va zile se va deschide și parlamentul central din Viena. Încordarea și neînțelegerile dintre diferitele partide au luat dimensiuni așa de mari în Austria, în cât raporturile parlamentare au devenit foarte nesigure. Majoritatea artificială, ce se compune din trei partide, (partida Hohenwart, Polonii și partida germană liberală), cari sunt în fond antagoniste și numai cu chin cu vai sar în ajutor guvernului, făcându posibil să funcționeze mașina parlamentară, acesta majoritate este foarte nesigură și poate să se dizolve peste noapte.

Acuma tocmai s'a ivit și în partea de dincolo a monarhiei o afacere foarte delicată și serioasă, care poate să contribuie mult la slăbirea influinței, ce începuse să-o câștige stânga liberală germană în parlament față cu guvernul, înțelegem afacerea disolvării consiliului comunal din Reichenberg.

Ear cât pentru isprăvile șovinismului unguresc, prin cari, în afacerea cu incunarea monumentelor, a fost vătămată nu numai armata, ci și coroana într'un mod ne mai pomenit, scim că adencă resensu au provocat ele la cercurile mai înalte. Acesta

impresurare poate contribui mult ca cercurile hotăritoare să înceteze de a mai fi cu atâta prevenire și cruțare față cu elementele turbulente din Țera ungurescă.

Admițându posibilitatea unei asemenea schimbări în direcțiunea de până acuma, nu putem să trecem cu vederea, că se lucră cu mult zel din anumite părți, ca să se impedeze o astfel de cârnire a politicei cercurilor hotăritoare din monarhia în defavorul suprematistilor.

Totă presa germană s'a pus în mișcare — precum se poate vedea din resumatele de mai jos — pentru ca să sprijinească curentul șovinist maghiar, care pentru moment reclamă, ca cerere cardinală a sa, retragerea cabinetului Szapary.

Din contră, domnesce în cercurile competente politice ale monarhiei noastre părerea, că retragerea cabinetului Szapary ar însemna triumful opoziției maghiare și tocmai acesta ar voi ele să încungiure. Folia guvernului „P. Hirlyap” dice, că în consiliul de miniștri dela 281. c. s'a dovedit, că miniștri în toate cestiuile la ordinea zilei sunt „pentru acuma solidari” și adauge, că numai așa se poate susține și disciplina și solidaritatea în sinul partidei liberale. Urmază de aici, că lozincă de sus este, ca cabinetul Szapary să conducă mai departe afacerile, în mânia curentului opozițional neimpăcat.

Acosta se va pute însă numai sub o condițiune, ca adecă partida guvernului să stea neclintită pe lângă Szapary. Aici e cheia viitorului desnodământ. Diarul centralist german din Viena, ca și când s'ar teme de-o asemenea eventualitate, strigă în gura mare, că existența partidei liberale maghiare e chiar în pericolul deca nu va

demisiuna imediată contele Szapary.

Vom vedea în curând cum va fi. Decă nu-l va ține partida sa, contele Szapary va trebui să se retragă încă în zilele cele mai de aproape. Ce va fi însă deca partida va lucra în sensul îndegărilor lui „P. Hirlyap” și va sta pe lângă Szapary?

În amândouă casurile situațiunea e foarte serioasă și poate avea dreptate foia vienesă când dice, că în Ungaria se prepară mari și grave evenimente.

CRONICA POLITICĂ.

— 19 (31) Octomvre.

În Careii-mari s'a instalat la 25 Octomvre n. noul comite suprem al Sătmăru, Ujfalussy Sandor. La banchetul de instalare, amicul său, contele Karoly Pista a ținut un toast fanatic, pe care foile unguresci publicându-l, dice, că este *escellent*. Eă o parte „escellentă” din „escellentul”, în fanatism, toast al jupânului Karolyi Pista:

„Comitele suprem al comitatului Sătmăr are datorință — după mine — a împlini o vocațiune sublimă, deca vrea și deca o pricepe. Sunt convins amice, că tu o vei sci și voi. Când Majestatea Sa regele nostru te-a denumit preapriș de comite suprem al comitatului Sătmăr, sigur n'a cugetat numai la aceea, că tu vei controla și conduce afacerile interne, administrațiunea acestui comitat, ci mai vârtos la aceea, că ochiul tău va fi așintit spre acele margini ale comitatului, unde elementul maghiar este periclitat, unde aceea, cari sunt supuși acestui stat, cari se bucură de toate drepturile unui cetățen maghiar, ale cărora simțăminte naționale regele și statul întru nimica nu le vatămă, ci din contră le respectă, cu toate acestea se nisuesc să le răsplătescă cu aceea, ca conceptul de iubirea patriei și a regelui în germine, în inima sa — începând dela copilă deja — să-l su-

grume, și să-l omore. Fii deci, severul apărător, stilp ocrotitor, fi — căci nu esagerez, când dice, să fi salvatorul maghiarismului, sentimentului național, iubirii de patrie și a supunerii omagiale către regele încoronat al cetățenilor, ce locuesc în granița acestui comitat. Lovesce pe apostolii cultului valach cu o inesorabilă severitate dramatică. Și ei sunt supuși statului maghiar, prin urmare sunt cetățeni acestei patrii. Crima lor este cea mai mare, ce o poate comite un cetățen al patriei, este *tradare de patrie*. Eu nici așa n'aș pute fi destul de sever față de ei. În mâna unui comite suprem de astăzi, este depusă o putere foarte mare. În casu de necesitate *trebuie să te sci și folosi de ea*. Influența ta poate strabate nu numai la corpul oficialilor, dera fiă-care locuitor al comitatului, deca le vei sci da să pricepă, că o erocezi în interesul binelui public. Deșteptă din somnul lor amorțit atât pe clasa civilor, pe corpul funcționarilor și pe armată, cât și pe preoțime; fă-i să pricepă, că nu le este permis să privească de lucru indiferent: *necesitatea urgentă de apărarea maghiarismului și de răspândirea limbei maghiare*.”

Eă astfel grăesce un „nobil” surcei al familiei Korolyescilor, care se bucură de cea mai mare trecere înainte a Coronei. Acest „gentleman” maghiar, care a fost cel mai intim amic al răposatului arhiduce dironom Rudolf prețioasă amara sorte ce li așteptă pe Români din Sătmăr, deca noul fișpan va urma lecția politică, ce i-a dat-o Karolyi Pista.

În ședința de Vinerea trecută, s'a întâmplat un mare scandal în consiliul comunal din Viena. Ca înscenator ai scandalului se semnală anti-semitii, în frunte cu deputații *Luenger* și *Steiner*, pe cari din acest incident primarul orașenesc i-a eschis dela ședința de Vineri, cum și dela alte trei ședințe următoare. Despre decurgerea scandalului se comunică următoarele: Când consilierul Huber vorbi despre

„FOILETONULU GAZ. TRANS.”

Apele noastre.

(Urmare).

Mureșul curge dela nord-ost spre sud-vest și astfel desparte Transilvania în două părți mari, una nordică și alta sudică. El este riuul nostru cel mai mare și aproape jumătate din rurile și pâraele noastre își împreună valurile lor cu ale lui. Cursul său ține până la hotarul țerei 70 ore, er' lățimea e diferită, la Reghin 35, la Uiora 50, pe la Deva 60—70 stăngin; locul, unde părăsesce hotarul Transilvaniei, este cel mai jos situat punct al nostru, abia 140 m. preste nivoul mării. Valea Mureșului a fost totdeauna cale însemnată de comunicație. Pe vremea Romanilor șosea. ce venia dela Ulpia-Traiană, trecea Mureșul pe la Uroi și apoi mergea pe Mureș în sus la Apulum și de acolo mai departe pe la Deda, unde i se cunoscu urmele.

Acum pe valea lui se află începând din Giurgeu șosea, er' dela Reghin în

jos cale ferată. Pe țărmii lui, de ambele părți, sunt aședate 131 de localități, între cari mai multe orașe.

Mureșul, după-ce ese din Giurgeu, curge tot prin ținuturi locuite de Români; pe țărmii lui trăiesc mii de Români, cari cultivă în sudora feței țarinele de pe văile lui și pentru aceea el este un riu iubit al poporului nostru, căruia el i spune adesea tainele inimii, mestecându-l cu drag în cântecele sale, precum:

„Du-te doru cu Mureșul

„Nu-mi mai rupe sufletul,

și

„Mureșu, Mureșu, apă lină,

„Treci-mă 'n țera străină.

său

„De-ai fi Mureșu vorbitor,

„Precum ești de mergător;

„Eu, Mureșu, te-ași întreba

„N'ai vădută pe bădița? ș. a.

Terminându astfel cu Mureșul, să cercetăm unele din văile sale laterale și anume să începem cu Arieșul.

Arieșul este cel mai de frunte și

mai mare riu al Munților-Apuseni, însemnat din mai multe puncte de vedere. Dintre rurile noastre mai mari, afară de riu Sebeșului, el e singurul, care aproape în întreg cursul său este riu de munte, curgând tot printre munți și numai puțin la țera. Pe țărmii lui locuesc aproape numai Români, în părțile de sus Țopi și Moți, foarte interesați din punct de vedere etnografic; în nășipul alviei sale se află praf de aur, er' în privința frumșei, a tablourilor romantice, a pozițiilor pitorești de pe valea lui, ocupă loc între cele dintâi în Transilvania.

Arieșul se alcătuesce din două izvóre principale: Riuul-Mare și Riuul-Mic, cari se împreună din sus de Câmpeni și în cari se adună apa celorlalte rurile și pâraie de munte din acest ținut. Văile acestor rurile, dotate dela natură cu regiuni alpine de totă frumșea; ele sunt strătorate de păreți uriași de stâncă vârtosă, acoperiți cu brădet; prin multe locuri văile lor sunt așa de înguste, încât abia este un loc pentru un drum primitiv, pe lângă care curge

apa limpede, ca cristalul, cu zuzet printre bolovan, formând ic-colea cascade și bulboce. Aici este patria Țopilor; pe văile aceste se află satele lor mari, împrăstiate fie-care pe câte un teritoriu de 2—3 mile. Astfel este între altele Soărișora, vestită pentru ghetariul ei, care în țera noastră este fără păreche; apoi Albaoul și Vidra de jos, locuri cu reminiscențe istorice, mai departe locul de frunte al Moților: Câmpeni. Vidra de jos este aședată pe valea Riuului-mic. Aici pe țărmul stâng al riuului se află un delu cu melci de mare (amoniți) petrificați.

În fața acestui delu, pe țărmul drept, se înșiră mai multe stânci, printre cari un păru de munte se aruncă din o înălțime de vre-o 20 metri la vale și împărțindu-și apa printre bolovanii stânci, formază pe lângă cascada principală mai multe cascade mărute, oferindu-ne unul din cele mai pitorești tablouri.

Din jos de Câmpeni se varsă în Arieș valea Abrudului. Valea acesta este de obicei turbure, pentru-că ea și valea Roșiei, un riu lateral al ei, mână

protocolele afacerilor orășenesci, Lueger îl întrerupse strigându: „Scimă noi, cum se fac acele protocoale!“ Primarul Prix provocă atunci la ordine pe Lueger; acesta însă, între aplausele furtive ale soților săi de principii, strigă vehement: „D-lu primar să nu mă despăie pe mine de libertatea cuvântului. Nu voi suferi, ca d-lu președinte mereu să mă împedecă când vorbesc!“ Primarul din nou îl provoacă la ordine; anti-semiții erupseră atunci într-ună sgomotă teribilă, băteau din picioare și strigau: „Asta-i neomenia!“ „aiți toate s'au sfârșit!“ etc. Grünbeck sări sus și trânti de pământ un obiect, ce-lu avea în mână. Președintele suna mereu clopoțelul și când într-ună târziu, sgomotul asurzitor se mai liniști, Lueger voi din nou să vorbească. Președintele însă îi detrase cuvântul. Atunci anti-semiții se turburară și mai mult, ca înainte; băteau cu picioarele, dedeau cu pumnii în masă și strigau cum le venia la gură. Când sgomotul se mai liniști, Lueger se adresă președintelui amenințându-l cu degetul și dîcîndu: „Așa? D-ta îmi detragi cuvântul? Însemnăți-o asta!“ Pentru aceea eu totuși voi vorbi încă astăzi!“ Cuvintele acestea fură urmate de teribile aplause din partea anti-semiților. Într-ună târziu ajungîndu éráși Lueger la cuvînt, își exprimă regretul pentru „procederea neobiectivă“ a președintelui și dîse, că el „a făcut totu pentru susținerea ordinei, dér decă aici se petrecu atît de infame“... Mai departe nu putu vorbi. Anti-semiții erupseră în sgomotoase strigăte de bucurie, ér cei din dreapta săriră de pe scaune în proteste furioase. Sgomotul era atît de mare, încâtu nimic nu se mai putea înțelege. Președintele galbenu la față și tremurîndu de mânie declară la urmă, că Lueger a trecut peste toate marginele și de aceea îl eschide dela ședința actuală și dela alte trei următoare. Anti-semiții părăsiră atunci sala injurîndu teribilu; numai Steiner a rămas la locul său și strigă președintelui și celor din dreapta: „Sunteți infami, sunteți ființe josnice!“ Președintele pronunță atunci și asupra lui aceeași sentință, ca asupra lui Lueger. Dela ușă, anti-semiții se mai reintórseră odată înderétu, injurîndu încă de câteva ori, apoi se duseră, ér cei rămași continuară ședința în liniște.

Foile străine comunică un interviu ce l'a avut Maximilian Harden cu Bismarck. Bătrînul ex-cancelar condamnă foarte aspru slăbiciunea politiciilor germani față de Polonia, cari nascu în Rusia credința, că Germania speculează la revoluția Polonilor ruși. Aceasta este cauza, că Rusia face curte tuturor curțiilor europene și asta pôte fi cauza,

forțe multe sghiaburi, cari umplu apa de năsipu. În privința aceasta este interesantă cu deosebire valea Roșiei, pe care începîndu din Rusia, la totu pasul vine șteampă după șteampă, făcîndu ună sgomotă caracteristică, care are asemănare cu zurăitul carelor cu povară și oferindu-ne o priveliște interesantă.

Dela Cămpeni în jos mai romantică este valea Arieșului pe la Ofenbaia; pe aici ne tragă atențiunea străntori și piscurii de stînci interesante. Astfel este valea străntă a Ciorei, apoi piscurile Bulzului Sartașului, Colțul lui Lazaru, Pietra Caprei cu peșteri mici și și frumosul piscu Colțul Cioranului, care se înalță ca o sentinelă uriașă din vale și se zăresce din depărtare. În dosul acestui colțu, între satele de munte Mogoș și Ponoru, se ostinde o mlaștină, unde își are isvorul valea Ponorului, care în cursul său spre Arieșu ne prezintă o raritate interesantă a naturei. Părul Ponorului formeză ună cataractă de vre-o 34 m. înălțime în două intervale și după-ce se împreună cu valea Poenii și valea Sécă, în cursul său spre Arieșu

décă vreodată Rusul va veni la convingerea, că tăietura este cea mai bună paradă. Tarul este omu iubitoru de pace și din punctu de vedere alu intereselor germane este indiferentă, decă cheia Dardaneloră va ajunge în mâinile Rusiei. Bismarck dîse apoi, că numai în casu extremu va merge în parlamentu, fiindu că acolo va trebui să facă opoziția. Asta însă nu ar voi-o. Miniștrii actuali sunt nisce figuri foarte transparente: în totu locul se vede prin ei figura împératului. A se lupta cu strohmani însă, Bismarck nu voesce. Elu vede unu pericolu alu principiului monarhiu în aceea, că împératul se presenteză pré adeseori înaintea opiniei publice, și încă fără miștrii.

Situația politică în Ungaria.

Foia vienesă „Neue Fr. Presse“ publică în numărul său de Sâmbătă următoare corespondența telegrafică din Budapesta privitoare la situația politică în Ungaria.

Corespondența atacă pe aceia, cari voescu să acopere criza și să o nege; pe aceia, cari dîcîu, că dreptă causă pentru o criză ministerială nu pôte să servescă decătă afacerea Hentzi, care însă nu este iertată a se permite, ca din cauza ei să cadă guvernul actualu. Afacerea Hentzi este numai ună incidentă, care a descoperit starea precară a raporturilor politice maghiare. De faptu Ungaria dela 1867 încôce n'a fostu niciodată într'o stare așa de critică, ca ađi, fiindu-că nu este în jocu numai guvernul, ci existența unei mari partide.

Cine mai pôte garanta, că partida dela guvernă va mai primi pe Szapary de conducătoru alu ei? pe Szapary, în alu cărui căloaiu a fostu pururea nesuccesul și a căru conducere nime n'o mai doresce în urma acesta. Acesta este modul de vedere alu majorității partidei liberale. La criza actuală dér nu este vorba, de a se lua în considerațiune dorințele opoziției, ci este în jocu satisfacerea voinței unor astfelu de factori, cu cari trebuie să se tragă sêma și de aci înainte.

Față cu partida guvernamentală, conducerea lui Szapary s'a dovedit de imposibilă. Partida este în descompunere și se va frânge de coteriele singuraticiloru miștrii, cari stau pe picioru de răboiu unii față de alții. Partida acesta n'o mai pôte susține, decătă ună omu cu mare autoritate, altminterlea ea se va frânge în bucăți.

Jertfiera neequivalentă a legiloru bisericesci dela 1868 ar readuce țera în starea, în care se afla în primul deceniu alu vécului presentu. Situația religioasă trebuia decă limpedită. Aceasta o simția guvernul, de aceea s'a și pus pe lucru,

stîndu-i în cale unu colosu de munte stîncosu, se viră pe sub elu prin vr'o gaură séu peșteră suterană și eșind de ceea laltă parte a lui, se varsă în Arieșu din jos de Săloiva. Acestu fenomen, precum și împrejurimile stîncose, găurite și spălăcite din această parte, ne aducă aminte în căva de ținutul stîncosu alu Carstului, cu deosebire, că aici văile și cele mai multe coste de munți sunt acoperite de vegetațiune bogată, ér valea Ponorului abia are pârche pe riul Pojk în Carniolia.

Gaura séu peștera pe sub munte este de vre-o 2 km. de lungă, la intrarea riuțelului are înălțime numai cam de unu metru, ér la capétu din jos este de 16—18 metri de înalță. De aici putem intra înăuntru, dér trebuie să străbatem prin apă, dându de întunecime orbă, de cascade și bulbóce amonințătoare. Este greu a străbate prin această peșteră, care are mai multe incovăieturi, și până acum n'a succésu niméru. La eșire apa are cădere peșice, unde se află iazuri și mori, cari dau un aspectu pitorescu regiunii de munte. (Va urma).

dér tocmai acesta a pricinuitu împărechiaru în cabinetu. Prin o pășire energică și solidară, cabinetul putea deslega această cestiune, ađi însă este imposibilu. În actualele împrejurări însă este imposibilă și reforma administrației.

La sfîrșit corespondența dîce următoarele:

În astfelu de stare reală se află situația internă a Ungariei. Și acum se ridică unii și dîcîu, că toate potu rămâne în starea lor vechiă, ér la casul celu mai réu ar trebui raliat cabinetul Szapary. Deslegarea acesta ar fi una dintre cele mai nenorocite. Dieta se va întruni la 3 Noemvre și în 10 Noemvre se va începe desbaterea bugetară. Credem că acesta e timpul, când lucrurile se voru pune în mișcare. Decă această mișcare se va face în parlamentu, va fi cu atăt mai bine pentru viitor. Astăzi criza se mai pôte încă reduce la ministeriu; mai târziu însă se va estinde negreșit asupra partidei liberale și cu această dimpreună, s'ar ruina totu ceea ce întinde garanții pentru raporturi stabile în Ungaria. Toate semnele arată, că amânarea crizei nu pôte ține multu timp. Suntem în préjma unor mari evenimente.

Étă acum în ce modu se exprimă foia parisană „Figaro“:

Szapary, care niciodată n'a avut popularitate, simte clătîndu-se tărîmulu sub picioarele lui, și elu se va depărta mai bine de voia bună, decătă să aștepte desastrul neîncunjurabilu. Trebuie că în Gödöllő s'au întemplat lucruri foarte serioase între domnitoru și ministru președinte. Se susține, că acolo n'a fostu vorba de honveđi, séu de Curia romană, ci de politica esternă, și ministru președinte ungurescu va demisiona, pentru că nu se crede destul de popularu, de a pune în cărua compatrioțiloru săi o politică, pentru care dispoziția actuală a curții din Viena este favorabilă. Politica acesta este o apropiere de Rusia.

De altă parte „Magyar Hirlap“ aduce în numărul său de ieri șcierea, că președintele dietei unguresci, br. Desideriu Banffy va demisiona din postul său. Causa dimisiei lui Banffy se dîce, că sunt imputările, ce i-au făcutu organele semi-oficioase, că n'ar fi destul de energicu față cu opoziția. Urmă alu lui se dîce, că va fi șșpanul comitatului Vas, Coloman Rado. Locul acestuia îl va ocupa un deputat, care va face locu lui Rado în parlamentu.

ȘCIIRILE ȚILEI.

— 19 (31) Octomvre.

Conflictul româno-grecu. Cetim în „Timpul“ de Vineri: Amă anunțată că ministerul afacerilor străine pregătesce o Carte Verde în afacerea Zappa. Putem spune astăzi, că această publicațiune va conține, între altele și nisce foarte interesante consultațiuni ale unor eminenți juriscunștrii străini. Aceste consultațiuni sunt datorite următorilor profesori de drept la facultatea din Berlin: D-lu de Gneist, profesor de drept consilieru de stat etc., D. Charles Woeste, din Bruxella, avocat, membru alu Camerei reprezentanților, ministru de stat, fostu ministru alu justiției și șeful partidului catolic în parlamentul belgianu. D. Louis Renault profesor de drept din Paris și la școala liberă de șciințe politice, membru alu institutului de drept internațional. Tru ror acestor trei savanți juriscunștrii, a căroră autoritate se impune, li s'a cerut câte o consultațiune asupra unei teme așa dîcîndu abstracte și care să cuprindă toate elementele afacerii Zappa, fără însă a li-se arăta casul specialu la care se raportă această consultațiune și toți trei juriscunștrii citați s'au pronunțat într'ună chipu, care dă deplină dreptate României în conflictul ce are cu Grecia.

Jubileu. Venerabilul d-nu preot și protopopu, Ioan Vicașu din Hidigu, în Sălagiu, și-a serbatu la 25 Octomvre n. o. jubileul de 50 de ani ai preoției sale. Despre decurgerea acestei sêrbări și despre însemnătatea ei, ni-se raporteză între altele: „Venerabilul jubilaru a implinit aproape 40 de ani, de când funcționează ca protopopu, și sunt 50 de ani impliniți, de când fu instalat ca preot în parochia sa Hidigu. În acestu lungu periodu, vrednicul jubilaru s'a distins print' o purtare demnă și plină de activitate; prin sinceritatea și ospitalitatea sa cunoscută, a scutit stôrce multe și mari simpatii, ér prin acurateța în afacerile sale oficioase și prin nobila îngrijire de bunăstarea bisericelor și școloloru din tractatul său, s'a făcutu demn de stima și recunoștința tuturor credincioșilor și fiiloru săi sufletesci din tractu și din parochia. Deși veduv — așa dîcîndu — încă din tinerețe, elu și-a scit că creștea în modu esemplar: doi din ei sunt preoți, ér o fiică a sa e protopopă. Lucru firescu decă acestu jubileu a fost binevenit nu numai pentru frumoșă familiă a jubilarului, ci și pentru ună însemnată număr de amici și aderenți, cari grăbiră a profita de ocaziune pentru a-și afirma sentimentele lor de stimă și recunoștință față de vrednicul jubilaru. Se oficia mai întâi s. liturgiă în noua și frumoșă biserică de pîtră, care încă este opera stărîntelor sale. S. liturgiă se oficia cu asistența d-lui protopopu onor. Moldovanu, ginerele jubilarului, cum și a fiiloru și nepoțiloru săi, cari toți sunt preoți. Urmă apoi ună prîndă comună, la care printre numărul frumosu de consăngeni, amici, domni și domne, vedu pe directorul de bancă, d-lu Andreiu Cosma, protopopul Ioan Popu Papiriu și alți fruntași de-ai noștrii. — Adresăm și din a noastră parte cele mai sincere felicitări vrednicului jubilaru!

Din Rodbavă amă publicat o planșă în nr. 227 alu foiei noastre. Observăm, că comuna Rodbavă se ține de protopresbiteratul Agnizei și face parte din comitatul Târnavei mari, ér nu dintr'al Făgărașului, cum din eróre s'a publicat.

Promoțiune. D-lu Emilianu Popescu diu Dumbrava, profesor censurat, depunîndu „cum laude“ rigorosul prescriu, a fost promovat la gradul de „doctor philosophiae“ din partea universității din Budapesta.

Documente istorice. D-lu C. Esaru, ministru plenipotențiar alu României la Roma, și acum ea și în celalaltu rînd când a fost reprezentant alu țerei, s'a ocupat cu căutarea documentelor relative la România. Printre alte multe documente de acestu fel, ce a găsit în arhivele diferitelor orașe, se află unu foarte interesant în arhiva dela Genova: E unu documentu prin care se arată, că unu însemnatu bancheru din acel oraș, trinitea, la 1475, bani lui Ștefanu celu Mare, domnul Moldovei. Se șciie, că tocmai la acestu timp Ștefanu celu mare purta resbóele sale contra Turcoilor.

Banii cei noi. În monetăria dela Cernițu, care în presentu este ocupată cu baterea pieselor de 20 coróne, se voru bate încă în cursul unei Noembre și piesele de nickel de câte 20 bani; voru urma apoi piesele de argint de câte 1 corónă, cari până la finea lui Decemvre se voru și pune la dispozițiune publicului. Totu în Decemvre se voru bate și monetele de bronz, ér mai pe urmă se voru bate piesele de nickel de câte 10 bani.

Deschiderea primei linii ferate funculare în România s'a inaugurat la 11 (23) Octomvre o. pe lângă o solemnitate frumoșă. Această linie e construită la moșia Malini, ce face parte din domeniul Corónei. Aci se facu mari exploatațiuni de

păduri și sunt instalate în acest scop mai multe ferestre mecanice, purtate cu vapor. La două dintre ferestrele principale se produc la și peste 5000 de scânduri. Noua linie ferată funiculară are de scop a înlesni exploatarea de păduri; în lungime ea are o întindere de peste 2 kilometri cu un scoboriș, care pe alocurea trece peste 30°,—unicul de felul acesta, ce pentru prima oară s'a construit în România. Administrația domeniului Coronei a zidit pe această moșie și trei școli rurale speciale, cu atelierile lor de dogăria și lemnăria. În fiș-care din ele sunt aplicați institutorii și institutorii, cari își dau silința nu numai a învăța carte pe copiii sătenilor, ci a-i îndelețnici totă-odată și cu industria.

—x—

Starea sémănturilor, după rapoartele oficiose sosite la ministeriul ung. de agricultură, pe timpul dela 16—29 Octomvre se prezintă astfel: Deși în ultimele două săptămâni au fost multe ploii, ba pe alocurea a și ninsu, arăturile și sémănturile de toamnă s'au terminat în cele mai multe părți ale Ungariei; în Ardeal însă sémănturile s'au întârziat; în multe părți nu sunt încă isprăvite arăturile de toamnă. Dintre sémănturile răsărite, aproape toate sunt frumoase; pe multe părți însă șorecii le-au prădat tare. Sémănturile de rapiță sunt foarte frumoase Culesul viilor s'a terminat, — vomă avă vin bun. Dér puțin. Culesul cucuruzului în total a dat rezultat mai mult slab, decât de mijloc.

Petițiunea

foștilor urbarialiști din comunele Birsen, Iliamureșiană, Șiaulesci, Biscarea, Vorma, Gura Dobra și a foștilor grănițeri din Veșel — reprezentați prin avocatul Franciscu Hossu Longin din Deva, — adresată către Congregațiunea comitatului Huniadori, ținută în Deva la 20 și 21 Octomvre 1892, în cauza despăgubirii regalilor tri-lunare.

Onorabilă Congregațiune! În ori care stat, și mai cu sémă într'un stat constituțional, averea privată și dreptul de proprietate trebuie să fiă sub scutul legii.

Cu încetarea feudalismului și a absolutismului, în patria noastră încă s'a introdus constituționalismul, garantându-se, prin mai multe legi, siguranța averii private și scutirea dreptului de proprietate ală fiă-cărui cetățen. Existența și reputațiunea fiă-cărui stat pretinde, ca acest drept ală cetățenilor să nu fiă violat, ér la oasă contrar, cei jig-niți să se restituie câtă mai îngrabă în dreptul lor.

În anul 1888, prin articolul de lege XXXV și XXXVI s'a dispus, pe calea legislațiunii, ca dreptul de crișmărit, pe viitor să se reserve statului, ér cei ce au exerciat până atunci acel drept, să fiă despăgubiți.

Despăgubiri s'au pus în prospect a se da, pentru drepturi de crișmărit: 1.) exerciate după proprietăți de-ale foștilor nobili; 2.) exerciate pe baza legii (după dreptul urbarial); 3.) exerciate pe baza privilegiilor; 4.) exerciate de către comune, ca persoane juridice, și în fine: 5.) pentru toate acele drepturi, cari s'au exerciat independent, în și după 1848 neconținut.

Cei ce au exerciat dreptul de crișmărit, și peste totă cei ce au crezut și au știut, că pot conta la despăgubire, au fost îndrumați, ca într'un anumit termen să-și însine pretensiunile lor la locurile competente. Modul însinuarilor s'a publicat prin ordonanțe.

Pertractările asupra sumelor de despăgubire, cu statul, s'au terminat mai pe totă locul. Insinuările pentru despăgubirea „după dreptul urbarial”, în comitatul Huniadori, în cele mai

multe locuri au fost incorecte, nejuste și fatale chiar pentru o mare parte a populațiunii din acest comitat.

Necorecte au fost insinuările acele, cari s'au făcut în numele comunei politice, deși organele administrative și în specială juii și notarii comunali și cercali aveau *comoscînță oficiosă*, că despăgubirea nu pôte compete comunei politice, ci numai foștilor urbarialiști.

Nejuste au fost insinuările acele, în cari se pretindea, ca despăgubirea pentru dreptul așa numit „trei-lunar” să se deă „comunei politice de astăzi”, deși era și este mai pe sus de totă îndoiela, că despăgubirea, după dreptul trei-lunar, nu pôte compete cu dreptul, decât exclusiv numai foștilor urbarialiști, fiindcă dreptul acela a fost averea loră privată, în tocmai precum au fost oele 9 luni averea privată a foștilor nobili și a celorlalți îndreptățiți.

Fatale și forte păgubitoare au fost acele insinuări pentru-o mare parte, putem dice majoritatea absolută a locuitorilor din acest comitat, *apropo la 200,000 foști urbarialiști, au fost scurtați cu sute și sute de mii florini*, cari sumele competeau loră după toate noțiunile de drept, de dreptate și echitate. Dér să vedem, în ce mod și pe ce căi s'au făcut acele incorectități și prin ele acele păgubiri imense:

Este știut, că în casuri, când se aduce vre-o lege de o însemnătate și importanță mai mare, precum a fost și legea pentru despăgubirea dreptului de crișmărit, se fac, séu cel puțin ar trebui să se facă *publicări consciențioase*, adecă se publică și explică poporului rurală minuțios și de repește ori scopul acelei legi, dreptul fiă-cărui cetățen față de acea lege, precum și urmările ce se pot naște dintr'o eventuală neglijanță.

Ei, dér ore făcutu-s'au la noi asemenea publicări? Explicat'a cineva țeranilor noștri, și în specială foștilor urbarialiști, însemnătatea și urmările legii despre despăgubirea dreptului de crișmărit? — Pe câtă scimă noi, *nică pomnire de așa ceva!*

Din contră, se pôte dovedi cu acte publice, — de cari se află și în arhivul acestui comitat, — că atât ministrul de interne, cât și cel de finanțe și pe urma loră organele administrațiunii, în ordonanțele și instrucțiunile date în cauza insinuarilor în adinsă s'au ferit a aminti și de „foști urbarialiști”, ca și cum noi am fi numai fi vitregi ai statului, *stăruindu-se ca insinuările să se facă exclusiv numai în favorul comunelor*, ca persoane juridice, ca și cum nu ar exista altă persoană, decât cea juridică, adecă comuna, care să aibă dreptul la desdaunare.

Așa, în ordinațiunea ministrului de interne Nr. ¹³¹⁹⁴ IV B, înregistrat la noi sub nr. 1966/89, ministrul îndrumă comitatul, ca „numai decât” să adune datele recerute din toate comunele, apoi revădându-le și prin esactoratul comitatensu, să se facă insinuările. Cine oțesce cu atențiune ordinațiunea citată, aci de loc pôte vedé, că ministrul nu a avut altă grija, decât numai a „comunelor” și că întregă cuprinsul și scopul adeverat ală acelei ordinațiuni nu a fost altul, decât ca organele administrative de cu bună timp să prevină pe foști urbarialiști.

În acea ordinațiune, ministrul de interne, cu provocare la o altă ordinațiune a ministrului de finanțe, sub grea răspundere îndrumă pe vice-spanu, ca „pe baza dreptului de *supraveghiere*” (a *törvény hatóságai felügyeleti jog* lehető érvényesítésével) să stăruescă a îngriji de averile comunelor, să se deă îndrumări juiilor comunali și notarilor, cum să se facă insinuările, — și ca la pertractările cu statul, afară de juii și notarii comunali, se participe și alți funcționari administrativi, ca solgăoirul séu fiscal comitatensu. Acastă ordinațiune apoi s'a trimisă solgăoirilor și de acolo

comunelor și s'a interpretat mai pretutindeni așa, că dreptul trei-lunar fiind ală comunei politice, insinuările încă nu pot să fiă decât în favorul comunei politice.

De aci a mai urmat și aceea, că unii solgăoiri, notari și juii comunali, ca să se arete zeloși și hiperleali, nici că au voit să știe, că mai pot avé și alții dreptul la despăgubirea pentru dreptul trei-lunar; de aceea, fiind întrebați în privința insinuarilor, *au declarat sus și tare, că afară de comuna politică, nici că pôte cineva conta la despăgubirea amintită, „fiind-că așa a venit porunca de sus”; ér decât unii, séu alții din foști urbarialiști au cutezat să dice, că ar avé și ei dreptul și au cerut, să li-se însine acest drept, unii ca aceia au fost luați în ris, séu formală intimidăți într'un mod séu altul. S'au întâmplat și casuri de acelea, că li-se spunea foștilor urbarialiști, că insinuările se fac în favorul lor, deci să fiă pe pace, și când colo, ce să vedă?*

(Va urma.)

Presă germană despre criza din Budapesta.

Presă germană se ocupă și ea cu criza din Budapesta. Aprope toate diarele condamnă atitudinea greșită a contelui Szapary, prezentându-l ca pe un om puțin dibaciu și nenorocos în acțiunile sale politice.

Așa „Frankfurter Ztg” dice între altele, că contele Szapary, care este atât de nenorocos în deslegarea problemelor politice, a voit să surprindă lumea c'un fapt, care se intrăcă chiar și succesele antecesorului séu, Coloman Tisza. Înconunarea statuii lui Hentzi a fost un plan cutezat și a fost iscodit c'o ușurătate neexplicabilă. Contele Szapary, dice mai departe foia germană, a suferit o grea bătaie, dér deocamdată rămâne totă elă ministru-președinte.

Organul social-democrat „Vorwärts”, după ce face istoricul crizei, indignat se pronunță astfel: „E lucru de mirare acesta. Pe Maghiari îi țin încă și ați de capabil, de-a sărbători c'o singură respirație și pe călu și pe jertă”. Cuvintele aceste ale foiei germane sunt reproduse cu drag de presă opozițională maghiară.

„Berliner Tagblatt”, după ce vorbește pe larg despre criză, acuză pe opoziția maghiară de terorism, apoi constată următoarele: „Corona și armata comună sunt mistificate în unele privințe. Contele Szapary a suferit un desastru foarte simțit, un astfel de desastru, încâtă nici omenii lui cei mai intimi nu ueză a susține, că el ar puté să suferă multă timp acest fiasco. Szapary ar fi dimisionat pôte, decât el n'ar gândi, ca dimisia lui ar apăre, ca o victorie a opoziției. Criza ministerială însă nu va puté să întârzie multă timp.”

„Allgemeine Zeitung” din München scrie, că Szapary până acum n'a tras încă consecențele din cunoscutele evenimente, cari însemnă pentru el o pierdere. Dér totă omul, care cunoste raporturile maghiare știe, că e numai cestiune de timp, decât Szapary va trage de bunăvoie consecențele, ori va aștepta până când se va face de sus presiune asupra lui. Foia germană vorbind apoi de mijlocele bagatele luate de Szapary față de opoziție, dice că cu astfel de mijloce nu pôte să guverneze o țară. Față cu corona, Szapary a ajuns într'o poziție foarte urită. Este sigur, că Corona, care a întins cavalerescă mână de ajutor lui Szapary pentru sărbătorea de împăcare, nu va înțelege greșit bunele intențiuni ale contelui Szapary. Dér ore consilierul Coronei n'are datoria, ca în acțiunile lui să se asigureze de toate mijlocele posibile și numai după aceea să angajeze pe Maj. Sa, pe care nu este iertat a-lă espune nici celui mai mic eșec.

Reconstituirea Societății de cultură macedo-române în Bucuresci.

Joia trecută s'a reconstituit în Bucuresci vechia societate culturală macedo-română, lăsată de câți-va ani.

Intrunirea convocată spre acest scop a fost una dintre cele mai entusiaste, având de președinte *ad hoc* pe d-lă V. A. Urechia. D-lă senator N. Gusi, care luase inițiativa pentru reconstituirea acestei societăți, într'un călduros discurs arată necesitatea de-a lucra cu puteri unite pentru împrăștierea culturii naționale în Macedonia, ér d-lă V. A. Urechia a desfășurat scopul societății, eminent cultural, dîcînd între altele:

„Nu declarăm războiu nimănui, revindicându pentru frații noștri macedoneni dreptul de-a se instrui în limba maternă; lăsam totă același drept tuturor neamurilor conlocitoare, — noi nu împietăm asupra nimănui. Elementul de ordine în Peninsula-balcenică, Români macedoneni trebuie să se desvölte pe calea națională și de aci înainte în pace și liniște sub puternicul scut al Majestății Sale Sultanelui și să considere ca dușman propriu pe dușmanii monarhiei otomane.”

Procedându-se la alegerea unui comitet de 35 membri, s'a proclamat ca președinte Eminența Sa Înaltă Prea Sântitulă Metropolită ală Rîmnicului; vice președinti d-nii: N. Ionescu, C. F. Robescu, Dr. Leonte, N. Anastasiu. Casier: D. C. Ioanide; secretari: St. Mihăileanu și N. Cosmescu; apoi membri în comitet: P. S. S. Episcopul de Argeș Ghenadie, d-lă V. A. Urechia, N. Gusi, G. Misail, I. Blureanu, Al. Orăscu, T. Brătianu, G. Ionescu și alți 18 inși.

În comitetul dirigent s'au ales d-nii: V. A. Urechia, N. Gus și V. Dan.

Salutăm cu bucurie reinvierea acestei nobile societăți, care tinde la înaintarea în cultura națională a fraților noștri macedoneni!

DIVERSE.

Haremii împăratului de Annam. Împăratul de Annam are în timpul de față două sute de neveste, dintre cari fiă-care locuesce împreună cu servitorii ei o căsuță proprie în grădina palatului. Numai Regina-mamă are un palat propriu. Femeile sunt împărțite în 9 clase și împăratul hotăresce, în care clasă să între fiă-care.

O superstiție chineză. Un Chinez, decât ar vedé, fiă pe un concetățen ală séu, fiă pe un străin, aruncându-se în apă, să se înecé, nu se aruncă cu nici un chip după elă să-l scape. Chinezul crede, că sufletul celui înecat e blăstămat de Dumnezeu să totă rătăcescă de-asupra apelor și să nu afle odihnă decât atunci, când întâlnește totă un om pedepsit de sorte ca și elă. De aceea Chinezul crede, că e cea mai mare primejdie pentru elă, ca să scape pe cineva dela înec; căci sufletul acestuia — fiind pedepsit de mai înainte — se supără, decât e împedat să-și facă pedepsa și prin urmare persecută pe salvator până la mörte, făcându-i totă felul de rele și de neajunsuri.

Prinsă. M a m a: „Dragă, de ce trimiți mirelui tău scrisorile așa pe ascuns, cu servitorii, de ce nu le trimiți prin poștă?” — F a t a: „Mamă, așa m'am obișnuit încă din institut!”

La biră. Un oște comandă două ouă moi, ér un altă oște strigă chelnerului: „Și mie două, dér prospete!” — Chelnerul în bucătăria: „Patru ouă moi; donș însă prospete!”

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.

Redactor responsabil: Gregoriu Malor.

Cursulu pletei Braşov

Table with exchange rates for various currencies and bank notes, including Romanian, Austrian, and Turkish currencies.

Table with gold and silver exchange rates, including Austrian and Hungarian currencies.

Nr. 14048/92. 958,1-1

PUBLICAŢIUNE

Socotela casei oraşenesci pre 1891 dimpreună cu toate aceluzele, mai departe chiarificările şi contra observaţiunile precum şi inventarul asupra averii comune...

Fiă-cărui supuş dărei îi stă în liberă voină, de a-şi aşterne acestui magistrat până în 10 Noemvre 1892 observaţiunile eventuale.

Braşov, 26 Octomvre 1892.

Magistratul oraşenesc.

Cursul la bursa din Viena

Table with stock market rates from Vienna, including gold, paper, and various bonds.

Numere singuratiche din „Gazeta Transilvaniei” à 5 cr. se pot cumpăra în librăria Nicolae Ciurcu, şi în tutungeria I. Gross.

ABONAMENTE

„GAZETA TRANSILVANIEI”

Preţul abonamentului este:

Pentru Austro-Ungaria:

Table with subscription rates for Austro-Hungary: 3 fl. for 3 months, 6 fl. for 6 months, 12 fl. for 1 year.

Pentru România şi străinătate:

Table with subscription rates for Romania and abroad: 10 fr. for 3 months, 20 fr. for 6 months, 40 fr. for 1 year.

Abonamente la numerele cu data de Duminecă.

Pentru Austro-Ungaria:

Table with subscription rates for Austro-Hungary: 2 fl. for 1 year, 1 fl. for 6 months, 50 cr. for 3 months.

Pentru România şi străinătate:

Table with subscription rates for Romania and abroad: 8 franci for 1 year, 4 franci for 6 months, 2 franci for 3 months.

Abonamentele se fac mai uşor şi mai repede prin mandate poştale.

Domnii, cari se vor abona din nou, să binevoiescă a scrie adresa lămurită şi a arăta şi poştă ultimă.

Administraţiunea „Gazetei Transilvaniei.”

Mersul trenurilor

ne liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabilă din 1 Octomvre 1892.

Large table with train schedules for various routes including Budapest-Predeal, Braşov, Sibiu, and others, listing train numbers, departure times, and arrival times.

Nota: Numerii încadraţi cu linii grise înseamnă orele de noapte.